

of spontane liefde; de gepaste aankweeking er van moet de beste resultaten geven. En de aankweeking behoort te beginnen vóór het huwelijk. Daarom wordt vanaf hun prilste jeugd aan onze meisjes de echtgenoot voorgesteld als een idee, als een ideaal, in dicht en proza, door ceremonieel en eeredienst. Wanneer zij ten slotte de echtgenoot krijgen, is deze voor hen niet een persoon, maar een principe, zoals trouw, vaderlands-liefde, of dergelijke abstracties.

Jawel, een aardige abstractie, zoo'n Hindoe-echtgenoot, die de tiran, de heul, de vernielers van zijn kind-vrouw wordt.

Dat is de praktijk.

En zelfs de theorie, zoals die vervat is in de Padmapurana, het oude heilige gedicht, welks aanwijzingen men vol oerbied te volgen heeft, is wel zeer vreeselijk roedel, waarbij Tagore's woorden zich verliezen in misleidende vaagheid.

Hoort, hoe de Padmapurana spreekt.

Er is voor een vrouw geen andere god op aarde dan haar man. Het uitstekendste van alle goede werken, die zij kan verrichten, is dat zij zoekt hem te behagen door hem volmaakte gehoorzaamheid te betoonen. Daarin behoort de eenige regel voor haar leven te liggen.

Haar echtgenoot moge mismaakt, oud, zwak zijn, en terugstotend en beleedigend in zijn manier van doen; laat hij bovendien opvliegend, hederlijk, onzedelijk wezen, een dronkaard en een speler; laat hij slechte dronken bezoeken, openlijk in zonde leven met andere vrouwen, hoegenaamd geen liefde hebben voor zijn eigen tehuis; laat hij razen als een krankzinnige; laat hij eerloos leven; laat hij blind, doof, stom of gebrekkig wezen; in één woord, laten z'n gebreken zijn wat ze willen, laat zijn boosheid zijn wat ze wil, een vrouw behoort hem altijd te beschouwen als haar god, moet hem met kwistige hand al haar aandacht en al haar zorg geven, zonder ook maar enigszins acht te slaan op zijn karakter of hem de minste aanleiding te geven tot misnoegen.

Een vrouw moet pas eten nadat haar man genoeg heeft. Als deze vast, zal zij ook vasten; als hij droevig is, zal zij het ook zijn; als hij vrolijk is, zal zij zijn vreugde deelen. Zij moet hij de dood van haar echtgenoot zich levend laten verbranden op dezelfde brandstapel, dan zal iedereen haar deugd prijzen.

Als hij zingt, moet zij in extase zijn; als hij dans, moet zij met verrukking naar hem kijken; als hij van geleerde dingen spreekt, moet zij met bewondering naar hem luisteren. Voorzeker, zij moet in zijn tegenwoordigheid altijd opgewekt wezen, en nooit teekenen van droefheid of ontvreemding toonen.

Laat zij zorgvuldig vermijden huiselijk gekrakeel te verwekken over haar ouders, of ter oorzaak van een andere vrouw, die haar man moge willen houden, of ter wille van eenige onprettige opmerking die tot haar gericht moge zijn. Wanneer zij om dergelijke redenen het huis zou verlaten, zou dit haar blootstellen aan de openbare bespotting en tot veel boos gerucht aanleiding geven.

Wanneer haar man driftig wordt, haar bedreigt, haar grof uitscheldt, of zelfs zonder reden slaat, zal zij hem gedwee antwoorden, zij zal zijn handen grijpen, ze kussen, en hem om vergiffenis vragen, in plaats van huide kreten te roepen en weg te loopen uit het huis.

Laat al haar woorden en daden er openlijk bewijs van geven, dat zij haar man beschouwt als haar god. Geleerd door iedereen, zal zij aldus de genieting smaken van als een trouwe en deugdzaam echtgenote genoemd te worden.

Geleerd door iedereen, och armel! Op heilsche wijze wordt zij mishandeld en gemarteld, wanneer zij op haar negende of twaalfde jaar, of eerder, aan haar beestachtige god wordt overgeleverd, tot dat zij de prooi wordt van het donkere graf of erger.

Nee, toch, er kan iets komen in haar leven, dat haar het hoofd doet opheffen, al blijft zij altijd de getrouwe slaaf van haar echtgenoot: wanneer zij hem, zij het dan na onzegbaar lijden, een zoon schenkt, dan heeft zij de reden van haar bestaan bewezen, dan heeft zij haar god beredigd.

En dan gaat zij straks het kind tyranniseren, dat haar zoon als vrouw wordt gegeven, zoals haar schoonmoeder het vroeger haar gedaan heeft. Want hier is een ontzettende paradox: de vrouwen zelf willen het minst van allen weten van verlichting van het loodzware juk, dat op de schouders van hun sexe drukt.

Zoo vast zitten deze absoluut onwetende wezens in de strikken van het bijgeloof, in de ijeren greep der traditie.

J. VELDKAMP.

MUZIKALE KRONIEK.

Prof. Albert Schweitzer als organist en Bachkenner.

De tegenwoordige tijd is een tijd van specialisatie. 't Is niet noodig om dit te constaberen een eeuw terug te gaan tot den tijd toen de barbier nog chirurg was en de heul nog de man was, die de heelmiddelen kon verstrekken, maar een vijf-en-twintigtal jaren toonen al zeer belangrijke ver-

anderingen. Wie ging 25 jaar geleden naar den tandarts, als hij kiespijn had, of welke geneesheer verwees zijn patiënten onmiddellijk naar den oog-arts, als er een bril viel voor te schrijven? Waar is tegenwoordig de timmerman, die tevens schilder, houthandelaar, ja zelfs loodgieter is? Op allerlei terrein heeft de specialisatie het ver gebracht. Ik denk o.a. aan het Taylorsysteem, dat er toe brengt om ieder arbeider slechts één bepaald klein onderdeel te doen vervaardigen. Met minachting en schouderophalen wordt de man bejegend, die meent ook op een ander terrein dan dat waar zijn speciale werk ligt zich te moeten bemoeien. Men wil spotten met den dominee, die zich bezig houdt met letterkundigen arbeid, en de beroepsmusicus kan niets goedkeuren, dat op zijn terrein gepresteerd wordt door een persoon, die zich niet geheel geeft aan de kunst.

En nu professor Albert Schweitzer, de man, van wien P. v. Westheene enkele jaren geleden, met een variant op een gedichtje van Peter Cornelius schreef:

Straatsburgsch academicus,
Filosoof, aestheticus,
Filoloog, historicus,
Theoloog en medicus,
En uijtmondend musicus,
Na hoogleeraar, missionaris,
Weer te Straatsburg als vicaris
Congoziekte specialist,
Orgelkenner, organist,
Machtig Bach-propagandist,
Wie dan? Albert Schweitzer is 't.

Werkelijk een man van zeer groote veelzijdigheid, die zich den doctorstitel heeft weten te verwerven in de theologie, de filosofie en de medicijnen. Tot 1913 hoogleeraar te Straatsburg, daarna zendelingarts in midden Afrika, bouwder van zijn eigen woning en hospitaal in het tropische klimaat, die zijn verloftijd gebruikt om door het houden van lezingen en het geven van concerten geld te verzamelen voor zijn arbeid. En het merkwaardige is: men leest met gaarste zijn boeken waarin hij over zijn jeugd en zijn werk in Afrika spreekt. Ze worden vertaald en ook in 't buitenland goed gekocht en graag gelezen. De concerten, die hij geeft zijn druk bezocht (in de Koepelkerk te Amsterdam waren velen bij een staandeplaats te krijgen) en de musici zijn eengarig in den lof, dien ze den predikant-zendeling-medicus-organist toe zwaaien. Schweitzer is dan ook een merkwaardige belangrijke persoonlijkheid. Het is niet mijn bedoeling te schrijven over den zendeling Schweitzer, maar over zijn betekenissen als Bachkenner en organist.

Op 11 Januari 1875 werd Schweitzer te Günsbach in den Elzas geboren. Al spoedig leerde hij orgelspelen eerst onder leiding van Eugen Münch te Mühlhausen, later onder leiding van den Straatsburger organist Ernst Münch om tenslotte zijn muzikale opleiding te voltooien onder leiding van den beroemden Parijschen musicus en organist Ch. M. Widor. Op 10-jarigen leeftijd kwam Schweitzer in aanraking met muziek van Bach door het spelen van diens Choralvorspiele. Blijvende betekenis heeft deze aanraking gehad, want in zijn in 1905 te Parijs verschenen Bachstudie, Jean Sébastien Bach, le musicien-poète, gaat Schweitzer bij zijn bespreking weer uit van de koralvorspielen van Bach; het „Orgelbüchlein“, waarin Bach zijn voorspelen verzamelde is „das Wörterbuch der Bachschen Tonsprache“ volgens Schweitzer.

Op de orgelconcerten nu door hem in ons land gegeven ruikt hij dan ook een belangrijke plaats in aan de koralvorspielen, die hij uit wenscht te voeren zoals ze bedoeld zijn, namelijk als inleiding tot de koralen; een klein koor samengesteld uit leden van de Nederlandsche Bachvereniging zingt de koralen na de inleiding door Schweitzer op het orgel gegeven.

Hoe duidelijk voelbaar wordt door deze vertolking het meesterschap van Bach, die zijn voorspelen werkelijk ten volle een inleiding weet te doen zijn op het te zingen vers van het koraal. Bach is ook in dit opzicht een genie, die tevens zich kenmerkt door zeer groote eenvoudigheid. En Schweitzer toont in dezen zijn geestesgemeenschap met Bach. Hij registreert de koralvorspielen sober, maar zoo, dat duidelijk uitkomt wat uit moet komen, men kan de bedoeling van Bach niet misverstaan. De zooveer genoemde Bachstudie is een werk, dat zeer de aandacht trok en door verscheidene belangrijke musici van naam zeer geëerd wordt. Een ander werk van betekenis is het samen met Widor bewerken van Bach's orgelwerken. In het Deutsche Musiktijdschrift, speciaal gewijd aan de orgelmusiek „Die Orgel“ verschenen indertijd ter kennismaking besprekingen over een flink aantal orgelwerken van Bach, waarin duidelijk aangegeven werd, hoe de werken vóór te dragen, hoe ze te registreren, en al wat verder noodig was tot het beter begripen ervan. De volledige uitgave kwam uit bij Schirmer te New-York en is in ons land, men ik nog onbekend, wel is druk gebruik gemaakt van de artikelen in „Die Orgel“. Wie den omvang van Bach's orgelwerken kent, en weet, hoe Bach zelf geen aanwijzingen gaf, zal begripen van hoeveel betekenis dit werk van

Schweitzer en Widor is, al is er dan ook een aantal Nederlandsche organisten, die meenen, dat een toelichting en een bewerking met opgave van phrasering, registratie, enz. onnoodig is.

Om organist te zijn is meer noodig, dan orgel te kunnen spelen. Men moet ook het orgel kennen en de verschillende systemen, die toegepast worden bij den bouw. Ook op dit gebied heeft Schweitzer werk van betekenis verricht. In 1906 verscheen van zijn hand een boek over Duitsche en Fransche orgelbouwkunst. De orgelbouwers, en vooral die in Duitschland, trachten het geluid van het orgel te versterken, in overeenstemming met de versterking van het toonvolume van orkest en concertvleugel. Men meende dit te bereiken door den luchtdruk in het orgel te verhoogen, maar de geluidsversterking ging ten koste van het beschaafde geluid. Schweitzer koos dan ook partij tegen dezen uitwas op orgelbouwgebied in zijn bovengenoemd werk en wist te bewerkten, dat in verschillende gevallen het nieuwe alleen in zoover toepassing vond, dat daardoor de nobele, rustige klank van het orgel niet werd geschaad.

Het feit, dat Schweitzer in verschillende plaatsen in ons land orgelconcerten geeft, is van groote betekenis. Met den schrijver kan men kennis maken door zijn boeken te lezen, met den Bachkenner door zijn Bachstudie te raadplegen, over zijn werk als zendeling-arts valt heel wat te lezen in diverse tijdschriften, maar met den organist kan men slechts kennis maken als hij zich achter het orgel zet.

Het was een buitengewoon muzikaal genot op Woensdagavond 25 April op het schitterende orgel van de Groote Kerk te Naarden Schweitzers orgelspel te hooren. Het programma, dat een uitvoerige toelichting gaf bij de te spelen werken, bevatte drie groote orgelwerken van Bach, namelijk de Toccata en fuga in D Mol, de Toccata, het Andante en de fuga in C Dur en het Allegro en de fuga in E Mol, een viertal koralvorspielen van Bach en als 8e nummer Prière van César Franck. Reeds de eerste inzet, zoo rustig en beheerscht toont de kunde, de technische vaardigheid, maar tevens is Schweitzer de man van de kennis, die nauwkeurig ontleed heeft en weet wat hij speelt en door zijn volkomen beheersching van wat hij speelt weet hij ook zijn toehoorders nader te brengen tot de moeilijke Bachmuziek. Men voelt deze kunstenaar is het niet te doen om te laten hooren wat hij met zijn vaardigheid wel vermag, geen enkele keer wordt een passage misbruikt om eigen kunde te demonstreeren, maar hij tracht zoo nauw mogelijk te benaderen en te doen gevoelen wat de componist heeft bedoeld met zijn werk. En in dit benaderen van Bach is mijns inziens Schweitzer niet overtroffen. Telkens weet hij door zijn registratie de verschillende thema's duidelijk te laten uitkomen.

Alles wordt duidelijk. Hoe mooi klonken tegen elkaar het thema en de tusschenspelen in de E mol fuga; maar het zou verkeerd zijn om te trachten één nummer van het programma in het bijzonder te willen stellen boven al het andere. Ook Franck's Prière vond een meesterlijke vertolking. Welk een genot moet het voor dezen man zijn ook op zijn ver afgelegene arbeidsveld zoo te mogen genieten door zijn diep indringen en zijn geweldige kunnen van de groote schatten, die door Gods gunst ons de groote componisten nagelaten hebben.

Russum.

D. STROO

FOLKLORE.

Het Friesche karaktertype.

Het ligt voor de hand, dat in een klein land als het onze, waar onderscheidene stammen, op een zoo beperkte oppervlakte, eeuwenlang naast elkander wonen en voortdurend in zoo nauwe aanraking met elkander komen, de stamverschillen allengs gaan uitslijten.

Er zullen wel niet zoo heel veel families zijn met zuiver Friesch of Saksisch of Franksch bloed.

De meeste Nederlanders zullen wel zijn van mix of meer gekruist ras.

Maar zoover heeft deze vermenging toch nog niet doorgewerkt, dat men geen duidelijke verschillen meer zou kunnen waarnemen in lichaamsbouw en geestesstructuur bij de bewoners van Noord en Zuid, van Oost en West.

Wat voelt men zoo duidelijk bij het bezoeken van een Predikanten-conferentie, waar zieleherders uit de onderscheidene streken van ons land samenkomen en elkander vertellen van hun ervaringen bij hun ambtelijk werk.

De domine die verkeert aan de Zuid-Hollandsche stroeten of die werkt in de luwte van de Veluwe-bossen weet van dingen te verhalen, die den Frieschen of Groningschen pastor ongelooft lijken in het oor klinken.

Daar is inderdaad nog een groot verschil tusschen de onderscheidene stammen, die Nederland bevolken, een verschil, dat vooral in het oog springt aan wie geroepen is als „herder en leeraar“ met het volk om te gaan.

Nu is mand in werk, dat waarheid rekenen v te maken.

Wat ik ten aan karakter - zondere n een Fries

Als ik springend, de v in de e meen e ook van verstand brengen.

Daar z Friesch b leate wol

Voor al de eeuw

De Fri in noemer men, die

Ik noe In de e

de eite een boer, hield met

er van he beeld var

Doordal ten, die

dingen te maakten.

Hij we Klaas ki

De zon told.

Een en Een ke

ker naar Er woe

de trekv haalde he

De schip aan te l

Klaas bes yl dan

warden.

En de zeilen be

hoeg, ma Klaas op

eerde er fierder, i

Op een markt in

Hij ve de wond

toe; alle waar de

Zoodra derden z

Verblu naar Lee

kooper o le halen.

Spoe di hij te sh

den, te i Kindelijk

hem des aller ont

hang voo gingen z

en aan. Op zie

halen dy ze toch,

gedronge dat hij kunstena

Op va de gebre

Hijm, e

Zij lee

De m

die even

een tele

van een

twigkund

plaats ki

Van d

verhaal,

Koning

Zelf h

en liet

Na de

er ook g

hij zag

te kenne

heite! ju

Veel b

Eizinga,